

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תרומות
- סדרת העומר וחג
- ימי בין המצות - גלות ואולה
- ימים מראים
- חג הסוכות
- חנוכה
- ימי המדבר
- הגדה של פסח
- בניית מעוז המדינות
- שמעון הצדק
- חכמה ומוסר
- שיר השירים
- שבת שירוש
- מידת הכבוד
- שימור עבודה
- ענייני בישוי ובהלכה
- מידות טובות
- ראשית חיי - מאמר
- כבוד בראשית חיי - נבואה
- בראשית חיי - על
- כל-תולדות
- בראשית חיי - יצא-ויחי
- שבת חיי - שבת-ביטלה
- שבת חיי - מאמר מביא
- יתרו-משפטים
- שבת חיי - הרומה-מקור
- יקרא חיי - יקרא-מפורע
- יקרא חיי - אהרן-מקומו
- מדינת חיי - במדבר-שילח
- מדינת חיי - קורח-מטיע

ניתן לרשימה: mechonbenmelech@gmail.com

בארץ: בית לחמישי

Warehouse: 8482450220 | sales@yefenbooks.com

בסייעתא דשמיא

פרשת נח תשפ"ג
גליון מס' 232

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת נח

תכיל אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיצא בה אבל הוא נס, החזיק מועט את המרובה'.

ויש להוסיף שהיה כאן צורך בעוד הרבה ניסים, כגון הצוהר שהיה בתיבה, והתיבה הרי היתה מחולקת לקינים ולשלש קומות, ואין הגיע האור לכל הקומות ולכל הקינים. וכן בהמשך הפרשה - ויסגור ה' בעדו, היה בדרך נס שלא נכנסו המים לתיבה.

וזה אשר תעשה אותה שלש מאות אמה אורך התיבה חמישים אמה רחבה ושלושים אמה קומתה (ו, טו)

יש לבאר מדוע ציווה ה' את שיעורי מידות התיבה, שהרי זה כלל גדול שהתורה אינה באה להעניק עצות לאדם, ואם עניינם של שיעורים אלו היה משום שזה השיעור הנצרך להכיל את כל בעלי החיים ומאכליהם, לא היה הדבר צריך להיות נכתב בתורה, אלא היה על נח להשכיל ולהגיע לזה ע"י התבוננות ומחשבה, או שהיה הקב"ה מלמדו דבר זה בדרך חכמה, ואפילו אם היה נצרך שהקב"ה יגלה לו זאת לא היה הדבר צריך להיכתב בתורה. כי בתורה לא נכתבו אלא ענייני צדק ומשפט ודברי יושר וקדושה, ולא הדרכה בהשתמשות בחפצי העולם.

ונראה בזה על פי מה שכתב הרמב"ן (פסוק יט) - 'ידוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר וכו', והנה יצטרך להביא מכולם שילודו כמותם וכאשר תאסוף לכולם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא

בגליון

פרשת נח

ביאורי פסוקים עמוד 1

דור הפלגה חטאם ועונשם עמוד 5

היכל השבת

שבת קודש - לה' ולכם עמוד 8

חכמה ומוסר

אשרי כל חוסי בו עמוד 10

פרנס השבוע

חשון תשפ"ג

עץ חיים היא למחזיקים בה
הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים
ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו
הרב ר' **אורי שכירא** שליט"א
לרגל נישואי בתו בשעטו"מ

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנצחת ותרומות "פרנס השבוע/החודש"
אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של

מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש שחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים

לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למעלה השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המעשה המישי הורה
- ספרים
- על הש"ס
- סדר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומחוקק
- מגאן
- תורה ודעת
- אמריכם
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מחנכים מכון
סניפים 94 מקומות ביהמה

עבודת המעשה בבתי מוסד
לשמוך ושיעוריו רבים
מיוחסים לנו נישאים
בכל התחומים

הכשרת ספרו בן מלך
בתיבת המוסדות ביהמה השלם

מלפני התחלה 054-8422488
כתובת ארזה ישראל 1/9

ביתר עילית
קניית מוסד לנו סניף 46
לתיבת הארית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנוכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

אוצרות
בן מלך

והנה באמת הרי לא יפלא מה' דבר, והיה יכול להצילם בנס גם בלי תיבה כלל, להעלותם לשמים, או להסך עליהם בעננים, או שבנס לא יבואו עליהם המים וכדומה. אלא שגם התיבה היה הכל נס גמור.

ועיין שם בהמשך דבריו, שאף שבלאו הכי היה נצרך לנס, בכל זאת נצטוו לעשותה גדולה ולכפור מבית ומחוץ בכופר, כדי למעט בנס - 'כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשות מה שבידי אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים'. (ועיין ברבינו בחיי שהרחיב עוד הביאור בזה).

ובזה יבואר מה שתמהנו, שהרי אין שיעור גודל התיבה מספיק להכיל את כל הברואים, אלא שהגדר במצוה זו, היינו לעשות 'תיבה גדולה במידה מופלגת'. והנה מידת גודל התיבה שקבעה תורה היינו שבשיעור גודל כזה נחשב תיבה גדולה מופלגת. ואם כן זה שייך לקביעת התורה, והבן.

וביארנו במאמר 'המספרים בתורה' (מאמרי מבוא לבן מלך עה"ת מאמר י) שמספר שלש מורה על ריבוי, ואכן כאן משמש מספר זה הן בעניין האורך שלש מאות, וכן בגובה שלושים אמות, וכן תחתיים שניים ושלישים. אולם מספר חמישים נראה שהוא מטעם שלתיבה שארכה שלש מאות אמה נכון ותואם שיהיה רחבה חמישים אמה. והבן.

הנה כי כן, שיעורין אלו שיעורין של תורה הן, ונצטווה נח לעשות את המוטל עליו מצד השיעור הראוי למצוותו, וממילא יבוא הנס שיחזיק המועט את המרובה, כמו שכתב הרמב"ן.

* * *

והקימותי את בריתי אתך ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך (ו, יח)

צריך ביאור מה עניין ברית לכאן, וברש"י פירש בשם המדרש 'ברית היה צריך על הפירות שלא ירקבו ויעפשו ושלא יהרגוהו רשעים שבדור'. אולם בפשוטו משמע שהברית היא על עצם הצלתו מהמבול. ונראה שזה כוונת הרמב"ן - 'ויותר נכון בדרך הפשט כי ענין 'והקימותי את בריתי' לאמר בעת שיבוא המבול תהיה ברית קיימת אתך, שתבוא אל התיבה אתה וביתך ושנים מכל הבשר להחיות, כלומר שתחיו שם ותתקיימו לצאת משם לחיים'.

אמנם נתקשה מה צריך 'ברית' לזה, ולכן כתב בהמשך דבריו 'הברית הוא דבר השם כשיגזור אומר

בלא תנאי ושיוור ויקיים והזכיר הברית, והזכיר שיהיה קיים'.

ונראה לבאר שאין הכוונה שיכרות עתה עמו ברית מחודשת, אלא עצם הקשר שיש לבוא יתברך עם הנבראים הוא נחשב כ'ברית', שמאחר שבראם הרי זה כאילו הבטיחם שיהיו קיימים, שמכיון שברא אותם כבעלי הכרה ורצון קיום, לא בראם בכדי, והרי זה כאילו יש לו ברית עם העולם שיהיה קיים. ועל כך אמר הקב"ה לנח, שהוא יקים עמו את הברית על קיום העולם, ועל ידו יהיה קיום הברית הזאת שיש לבוא עם הנבראים. והבן.

[ועיין באבן עזרא שכתב שיתכן שזה רמז לברית הקשת שניתן לנח אחר המבול, ועל פי דברינו יש לומר שאף ברית הקשת אינה אלא המשך לברית הקדומה שיש לבוא עם הבריאה, ובעת שניתן הקשת רק נתחדש שיהיה אות הברית].

* * *

בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו (א, יז)

וברש"י - 'בחדש השני - רבי אליעזר אומר זה מרחשון רבי יהושע אומר זה אייר' (ראש השנה א:).

ויש לבאר הטעם שנבחר דווקא יום זה להתחלת המבול, שהרי וודאי לא דבר ריק הוא, ובפרט שהכתוב מציין את החודש והיום בפרוטרוט.

והנה איתא במשנה (תענית י) ששבעה עשר במרחשון הוא זמן רביעה ראשונה, שאם לא ירדו גשמים עד אז התחילו היחידים מתענין. וזוהו יבואר שהוריד הקב"ה את המבול בזמן הגשמים, וכמו שכתב רש"י בפסוק יב 'ויהי הגשם על הארץ - ולהלן הוא אומר ויהי המבול אלא כשהורידן הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה וכשלא חזרו היו למבול'. ולהאמור לא זו בלבד שירדו ברחמים בצורה של גשמים, אלא גם המתין הקב"ה עד לזמן הגשמים שאם יחזרו יהיו אלו גשמים בעתם.

וכן משמע בברייתא ד'סדר עולם רבה' דהיינו טעמא דרבי אליעזר, שהחודש השני הוא מרחשון - 'רבי אליעזר אומר בחדש השני ב"ז לחודש, זה מרחשון שהוא שני לתשרי שבו נברא העולם, ובו כימה עולה והיא היתה זמנה של רביעה' (פרק ד).

אל התיבה וגו' כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ וגו'. הרי שהיתה הקדמה של שבעה ימים מאז הצייוי עד להתחלת המבול בפועל, ושבעת ימים אלו הסתיימו ב"ז' בחודש. וראה לעיל מה שנתבאר בעניין שבעת הימים אלו.

ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם (ט), (כג)

וברש"י - 'אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו שנאמר (יחזקאל לט, יא) אתן לגוג מקום שם קבר. וחס שביזה את אביו נאמר בזרעו (ישעיה כ, ד) כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת וגו'.

כלומר שעיקר המצוה נעשה ע"י שם, ויפת רק נטפל לו - ולכן גם נתפלגו בברכתם במידה זו, ששם קיבל את עיקר הברכה - 'ברוך ה' אלקי שם ויהי כנען עבד למו', וברכת יפת טפלה לו - 'יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם'.

ובדרשת חז"ל זו שהובאה ברש"י 'לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת', נראה להטעים, שלא בהתאמצות בפעולת המצוה בלבד הכתוב מדבר, אלא בעצם הגישה למהות המצוה ותוכנה. שאמנם שניהם לכבוד אביהם נתכוונו, אך שם נתכוון לחלוק כבוד לאביו באופן חיובי, ויפת לא נתכוון אלא להצילו מבזיון, ולהסיר חרפתו מעליו. ואכן מידה כנגד מידה באו אלו על שכרם, שם שכיסה את אביו על מנת לכבדו - זכה לטלית של ציצית, שהוא בגד המהווה כיסוי של כבוד, ויפת שלא נתכוון אלא להציל את בזיון אביו - זכה לקבורה, שפשטות תכלית קבורת המת היא כיסוי גופו לשם מניעת בזיון [כדאיתא בסנהדרין (מו). קבורה משום בזיון, וכפי שנקטו הראשונים במסקנת הסוגיא שם]. אבל חס שביזה את אביו - באה עליו קללה עולמית להיות עבד לאחיו, וסופו להיות גולה זקנים ונערים ערומים ויחפים, תכלית החרפה והבזיון.

ונראה להוסיף בזה יותר, ששם עסק במצוה מצד דביקותו בעצם קדושת מצוות כיבוד אב, ואילו יפת דבק בדרך זו מצד הנימוס ותיקון העולם שבדבר.

ונראה שזה גם עומק כוונת דברי הגמרא 'רבי אליעזר אומר אותו היום שבעה עשר במרחשון היה, יום שמזל כימה עולה ביום ומעינות מתגברים' (ראש השנה יא). והיינו שיום של עליית מזל כימה הוא סיבה לירידת גשמים ורביעה ראשונה, ועשה עמהם הקב"ה שתחילת הגשם יהיה כדרכו.

ועיין בגמרא (תענית ו). שלדעת התנא דמתניתין זמן זה הוא המאוחר בזמנה של רביעה ראשונה, ולכן אם לא ירדו עד אז התחילו היחידים מתעניין. ונראה שהוא הטעם שהמבול התאחר עד אז, כדרך מידת הרחמים שהקב"ה מאריך אפו ככל הניתן. כלומר שהיה נכון שיתחיל המבול מיד בתחילת השנה אחר ראש השנה, והמתין הקב"ה עד הזמן האחרון של רביעה ראשונה, שמא יחזרו בתשובה.

ובדעת רבי יהושע אמרו בגמרא שם ובברייתא דסדר עולם - 'אותו היום שבעה עשר באייר היה יום שמזל כימה שוקע ביום ומעינות מתמעטין, ומתוך ששינו מעשיהן שינה הקדוש ברוך הוא עליהם מעשה בראשית והעלה מזל כימה ביום', כלומר שלכן נבחר דווקא יום זה שתכונתו הפכית לגמרי שכוכבי המזל המביאים את הגשם שוקעים, ושינה עליהם סדרי בראשית שדווקא ביום הזה העלה את מזל כימה והוריד עליהם את הגשם.

ונראה לבאר באופן נוסף, שהזמן הראוי להתחלת המבול הוא בתחילת השנה, בתשרי לרבי אליעזר ובניסן לרבי יהושע. אלא שהמתין להם הקב"ה תחילה ארבעים יום, מצד מידת הרחמים, שכן ארבעים יום הם השיעור שסיפיקו לשוב בתשובה, וכדמצינו ביונה שהזהירם והקציב להם ארבעים יום ככתוב 'עוד ארבעים יום ויניוה נהפכת' (יונה ג, ד). דאף שכבר נגזרה עליהם גזירה ינתנו להם עוד ארבעים יום.

[וכן היה כשחטאו ישראל במדבר שעלה משה להר להתפלל, כדכתיב (דברים ט, יח) 'ואתפלל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה וגו', ואיתא בילקוט 'ארבעים יום שעלה משה למרום להביא תורה לישראל, היו ישראל נוהגין כל אותן הימים צום ותענית, ויום אחרון שבכולן גזרו תענית ולנו בתענית' (שמות רמז שצא, תנדב"א זוטא פרק ד). ועיין בטור (או"ח סימן תקפא) שעל כן נקבע מר"ח אלול עד יום כיפור ארבעים ימי תשובה, כלומר שזה פרק הזמן המתאים לתשובה].

וארבעים יום אלו הסתיימו ב' במרחשוון לר"א וב' באייר לר"י, ואז נצטווה נח 'בא אתה וכל ביתך

ורע לעולם. ואין תקנתו אלא להיות עבד עבדים, ורק כך ניתן להכניע את התכונות הרעות אשר בקרבנו, ורק באופן זה ישמשו אנשים אלו לתיקון העולם, ואם יהיו בני חורין חפשיים לעשות ככל העולה על רוחם יזיקו ויביאו חורבן לעולם.

ויש בכך גם טעם והסבר לכל המציאות של עבדות, אשר לכאורה הוא גנאי גדול שאדם בעל צלם אלוקים יהא מושפל ומשועבד לאדם אחר, לעבדו עבודת עבד ונחשב כרכושו כבהמה ושדה. אכן כאן מבואר ששורש הדבר הוא שכאשר האדם עצמו בהנהגתו מביא את עצמו לשפלות ותכונות נחותות, ראוי ומתאים לו לטובתו ולטובת העולם, שיהיה משועבד לשמש אנשים אחרים.

והנה על ידי קללתו של נח, נקבע טבעם של בני חם להיות מתאימים לעבדות, ואין פועם כל כך בקרבם הרגש של חירות, אלא יש בהם תכונה נפשית להיות נכנעים תחת עול אדוניהם, ומוכנים לעבוד עבודות גופניות קשות, ואדרבה קשה להם להנהיג את עצמם כבני חורין, ובעומק נפשם מעדיפים שינהיגו אותם.

וחם וכנען, בהיותם דור ראשון ליוצאי התיבה היו שורש גזע עמים רבים, ובמעשיהם השפלים גרמו לעצמם שיהיו עבדי עבדים הם ודורותיהם אחריהם.

וכמו כן יש בפרשה זו התחלה של נתינת טעם לבחירת אברהם ועם ישראל, כי תחילה נבחר השורש הטוב שהוא שם והוכר כחשוב בעולם, ומהטעם שהוכיח במעשיו את אצילות תכונותיו ורוממות נפשו, והוריש אותם לצאצאיו אחריו, וברכו נח לזכות למעלה וחשיבות יותר מיפת כאשר יאה לו, ומתוך עמי שם נבחר אברהם נדיב עמים.

והלכו בזה כל אחד לפי דרכו ומדריגתו על פי מה שנתבאר בריש פרשתינו, בביאור תכונות שלשת הבנים 'שם, חם, ויפת', ששם דבק היה במדריגת נח - 'את האלוקים התהלך', ועסק במצוות מצד דביקותו באלוקים והליכתו בדרכיו הקדושים. לעומת יפת שהיה רק 'צדיק' והתנהג ביושר וצדקות.

וכנגד גישות שונות אלו מכוונים היו דבריו של נח אביהם, שאת שם שיבח - 'ברוך ה' אלוקי שם', שהרי מעשיו נבעו מכח הליכתו עם האלוקים. ואילו יפת שכל מעשיו נבעו מצד היושר ויפוי הנימוס, זכה לברכה 'פת אלוקים ליפת', שיתגבר עוד ויעשה חיל במידת היופי והנימוס שניחן בה.

ובזה מתבאר חשיבותו ועניינו של סיפור זה בתורה, אשר הוא שורש וניצן לבחירת עם ישראל, שכבר מתחילה נבחר גזע נכבד זה מתוך כל בני האדם אשר זכו במעלתם בזכות ובמשפט בעקבות מעשי אביהם שם, ומתוכם נבחר אברהם בצדקתו וביושר לבבו ובנאמנותו לה', שרק הוא זורעו יהיו ההמשך לגזע שם הנכבד, והאלוקים ישכון באהליו.

* * *

ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. ויאמר ברוך ה' אלוקי שם ויהי כנען עבד למו. יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם ויהי כנען עבד למו (ט, כה-כז)

נראה שאין זה קללה גרידא לכנען שיהיה לעבד כעונש על חטאו, אלא אותו מעשה הוכיח על שפלותו ובהמיותו.

ומכיון שהוא בעל תכונות כה ירודות ונחותות כבהמה, אין נכון לו להתהלך כבן חורין, והוא רע לו

דור הפלגה חטאם ועונשם

שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנות העיר. על כן קרא שמה בבל כי שם בבל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ' (יא, ט-א).

הפרשה כולה טעונה ביאור רב, וגם חטאם של אנשי דור הפלגה אינו מפורש בכתוב, והנה חז"ל דרשו שכוונתם היתה למרוד במלכות שמים, כמו שפירש

בכתוב לא נתבאר חטא דור הפלגה

'ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים... ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ... וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. הבה נרדה ונבלה

וקו מחשבה אחד, נפגם עושר הדעות וריבוי הגוונים, ומדכאים בזה את התפתחות המחשבות השונות והסגנונות המיוחדים.

ובנוסף לכך על ידי התחרות העולם מתפתח ומשתכלל על ידי האדם בכל העניינים, וגם זה רצון ה' שהעולם יהא משתכלל בכל דור ודור, וזה נכלל ב'לא תהוה בראה לשבת יצרה'. ובכדי שתהיה תחרות נצרך שיהיו עמים שונים המובדלים זה מזה ומתחרים זה בזה.

ואילו המה - בוני המגדל - בקשו לשנות את הדרך הנכונה שהתווה הבורא, ובניגוד לציווי 'ומלאו את הארץ וכבשוה', ולסברא הישרה המורה לכבוש את השממות ולא להשאירם כמדבר, בקשו המה חשבונות רבים, להצטמצם במקום אחד ולהיות כולם עם אחד, בעלי תרבות אחת וארחות חיים אחדים.

והמגדל משמעותו שיבנו מקום מרכזי אחד ועיר ממלכה לכל באי העולם, ויתכן שהמגדל מהווה גם ציון ואות לכל הסביבה ומסייע לכוונה הזאת להתרכז במקום אחד, אך נראה שהעיקר בזה הוא כביטוי לעוצמה והמרכזיות של כל עמי העולם כשהם באחדות עם ממלכה אחת ושלטון מרכזי אחד.

בעומק לבם היה טמון כוונת כפירה ומרידה בהנהגת ה'

והנה השקפה זו שכולם יהיו מאוחדים במקום אחד וסגנון אחד, הרי היא כשלעצמה נחשבת מלחמה בה' והפרעה לעצתו ותכניתו העליונה, כי הם משבשים את הרצון העליון שיהיה העולם מיושב ומלא ומגוון בריבוי דעות ותרבויות, וכל זאת מחמת רצונם להיות חזקים ומובטחים מפגעי העולם.

אך מלבד שיבוש זה שמנוגד לרצון ה' בתכלית ישוב העולם, הרי היא מעידה על חסרון אמונה בהנהגת ה' ובהשגחתו על העולם ויושביו, וחשש זה - 'פן נפוץ על פני כל הארץ' - לפיו על מנת להבטיח את שלומם של בני האנוש עליהם להתכנס יחדיו ולגונן זה על זה, עומד בסתירה מוחלטת לאמונה שיש מנהיג לבירה, ולא כוחו ועוצם ידו של האדם הוא אשר יגונן עליו, כי אם האלוקים אשר עינו פקוחה להשיג על כל בריה ובריה בפרטות, ציווה את האדם למלאות הארץ ולכבשה, היה עליהם לבטוח כי זוהי לא רק הדרך הנכונה אלא גם הבטוחה ביותר בעבורם,

רש"י - ודברים אחדים - באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם. דבר אחר 'ודברים אחדים', אמרו אחת לאלף ושש מאות חמשים ושש שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות. ובגמרא (סנהדרין קט.) אמרו שנשכחונו לעבוד ע"ז.

אולם פשוטו של מקרא עדיין צריך תלמוד, שהרי לא הוזכר בכתוב כל כוונה אחרת מלבד בניית עיר ומבצר אשר יאחד את הכל ואשר ימנע את פיזורם על פני כל הארץ, ואם על כך נאמר 'ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות', משמע אפוא כי עצם החתירה לבקש תחבולות אלו לא היתה רצויה לפני המקום. ויש להבין מה פגם ודופי יש במטרה זו, עד שהקב"ה בכבודו ובעצמו ירד להניאם ממעשיהם, וכיצד מתקשר הדבר עם החטא הגדול שדרשו עליהם חז"ל, שבקשו למרוד במלכות שמים.

מנוגד לכוונת הבורא ליישב את כל חלקי העולם

וכתב הרשב"ם - לפי הפשט מה חטאו דור הפלגה, אם מפני שאמרו וראשו בשמים, הא כתיב 'ערים גדולות ובצורות בשמים' (דברים ט, א), אלא לפי שציווה הקב"ה 'פרו רבו ומלאו את הארץ', והם חחרו להם מקום לשבת שם ואמרו פן נפוץ, לפיכך הפיצם משם בגזירתו.

כלומר, חטאם של דור הפלגה לא היה עצם בניית המגדל, שכן בבניית ערים גדולות ובצורות כשלעצמן אין כל ריעותא, ואף לא מצינו בשום מקום שהכתוב יתייחס להם בשלילה, אלא המטרה היא אשר היתה החטא, כי הקב"ה ברא את העולם בעבור משכן האדם, ואין רצונו יתברך שישארו רוב חלקי העולם שוממים, כי 'לא תהוה בראה לשבת יצרה', אלא הדרך הראויה היא שיתפשטו כל בני האנוש על פני מחוזות רבים.

רצון ה' שיהיה ריבוי גוונים בין הבריות

ואין הכוונה בזה רק מצד כיבוש שטחי העולם, אלא גם עצם הפיצול לסגנונות ודרכי חיים ותרבויות שונות הוא שלימות ועושר לבריאה, והוא רצון ה' שהאנושות תתרחב לגוונים וריבוי השקפות, ויש בריבוי זה התרחבות ועושר גוונים בגילוי כבוד ה' בריבוי אופנים וצדדים.

ואילו כאשר מאחדים את כל הבריות לסגנון אחיד

ואל להם לבקש תחבולות להבטיח שלומם על ידי מניעת התפתחות העולם כמצוות ה'.

הפצתם על פני הארץ - תיקון העולם על מתכונתו

ויותר מזה היה טמון בלבם מחשבת אוון שעל ידי שיהיה משפחת האנושות מאוחדת יהיו חזקים ותקיפים, ובדמיונם האווילי העלו על דעתם שבכך יקשה על הקב"ה להילחם בהם ולהענישם כאשר ידע את מעשיהם. ונמצא שבעומק לבם היתה כוונתם להשתחרר משליטתו של הקב"ה.

והוא מה שדרשו חז"ל שחטאם היה שבאו להילחם ביחידו של עולם ולעבוד עבודה זרה, כי זה היה עומק כוונתם במסתרי לבם.

העניינים הפשוטים מפורשים - הנסתרים בדרך דרש

אמנם חטא זה היה רק בדרך עומק, כלומר שהיתה להם בזה כוונה נסתרת שלא נתגלתה בבחירות גם להם בעצמם, והיתה רק טמונה בעמקי לבבם. ולכן לא נתפרשה גם בתורה באופן גלוי, וכמו כן העונש לא נתפרש בגלוי. [וראה מה שכתב כעין זה בספר 'שיעורי דעת' (טלז) מאמר 'דור הפלגה!']

והוא כלל גדול בתורה, שהפשט מתייחס לדברים הגלויים לעין כפי שנודעו לכל, ואילו בדרש נלמדים המאורעות לעומקם כפי שהיו בסתר או במעמקי הלב.

בלל שפתם - שינויי התרבות וההשקפה

ולפי האמור יתבאר היטב המשך הכתובים - 'ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו. ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ ויחדלו לבנות העיר. על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ.'

והן אמנם אין מקרא יוצא מידי פשוטו - שערבב ה' את שפתם באופן שלא הבינו זה את דבריו של זה, כדברי רש"י 'זה שואל לבנה וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו' - מכל מקום עומק משמעותו הוא, שלא יכלו להידבר זה עם זה ולהסכים איש לרצונו של רעהו, ודעתם אשר היתה עד כה משותפת הפכה למחולקת ומפולגת, עד שהוכרחו להיפרד בעל כרחם, בשל המחלוקות הרבות שביניהם. כלומר שמה שבלל ה' את שפתם אין הכוונה לשינויי השפה לבד, אלא הכוונה גם לכלל התרבות ואופי החשיבה וההעדפות השונות.

ומעתה יבואר היטב, כי משפט הדור ההוא לא בא בתורת עונש גרידא, אלא לשם מניעת המעשה אשר זממו לעשות, והחזרת פני האנושות למתכונתה הראויה בעיני ה'. כי בדרך הישרה והמתוקנת היה ראוי שיתפרדו בני האדם מעצמם ומרצונם, ומתוך שהיו משתכנים במקומות שונים זה מזה, היו התרבויות וארחות החיים משתנים ומתייחדים מאליהם, כי כל ארץ מגדלת מטבעה אופי ייחודי של אנשים. אך כיון שראה הקב"ה שהם זוממים - בהסכמה משותפת, להנציח את המצב הקיים, על כן ירד הקב"ה לגרום להם זאת בדרך הפוכה, כאשר בלל את שפתם, עד שחילוקי הדעות לא הותירו בידם שום ברירה, והפרידה מוכרחת היתה מצד המציאות. 'ויחדלו לבנות העיר' - כי מעתה לא היתה להם שום דרך וטעם להמשיך ולהיות כעם אחד, והתפרדות זו אשר חששו ממנה, נכפתה עליהם בידי שמים בעל כרחם.

[ונראה להעיר כי אף פשוטו של מקרא - שבלל ה' את שפתם ממש - נובע מאותו העניין שנבדלו ברגשותם ודעתם. שכן ביסוד הדברים, הבדלי הלשונות בין האומות אינם נובעים אלא מהבדלי התפיסות, כאשר כל אומה מתייחסת בצורה שונה ומיוחדת לכל דבר ועניין, ומכנים אותו על שם מהותו כפי שהוא נתפס בעיני השקפתם ותרבותם, ואם כן, כאשר מתגלים לפתע הבדלי שפה בקרב בני עם אחד, והדבר מעיד על כך שאינם רואים עוד את הדברים עין בעין, אלא כל איש מתייחס לכל דבר בצורה שונה מאשר רעהו. והבין].

בדרשות חז"ל היה בזה עונש

אמנם חז"ל שדרשו שהיה כאן עונש, עיין בגמרא 'נעשו קופים ורוחות ושידים ולילין', ושם - 'אמר רבי יוחנן מגדל שליש נשרף שליש נבלע שליש קיים' (סנהדרין קט).

ובמדרש - 'משפתם אעשה נבלה הוה חד מנהון אמר לחבריה אייתי לי קולב, והוא הוה יהיב ליה מגרופי, הוה מחי ליה ופצע מוחיה, הה"ד משפתם אעשה נבלה, ושם - 'רבנן אמרי אין ויפץ אלא ויצף הציף עליהן הים והציף ל' משפחות' (ב"ר לח, ט).

והיינו כי כאמור בעומקם של דברים היה בזה חטא, [הן שהוא נגד רצון ה' למלא את העולם בריבוי

עמים וגוונים, והן מה שהתבטא בזה חוסר הבטחון בהנהגת ה'. ולכן עצת ה' לבללם ולהפרידם גם באה כשהיא מלווה בעונש, אך כשם שחטאם לא נתפרש להדיא כך גם עונשם לא נתפרש, אלא נלמד מן הדרש. ולעתיד לבוא יתוקן הפגם, דהיינו שמצד אחד

יהיו יושבי העולם חלוקים בטבעם, אבל מאידך יהיו קולטים כל אחד מרעהו ניצוצות וגוונים, ויזכו לשני המעלות גם שפה אחת ודברים אחדים, שכל העולם יהיה מאוחד, אך בלי לפגוע בעקרון ריבוי הדעות וההתפשטות הגוונים השונים.

היכל השבת

שבת קודש - לה' ולכם

אופן עשיית 'לה' ולכם'

אמנם דא צריכא לאודועי, מה שנראה בגדר הדברים, שהכוונה בשני דברים אלו שהם שני אופנים בצורת עשיית השבת והיו"ט, כלומר לחוג אותם ולעשותם ("פראווען") הן בצורה של לה' והן בצורה של לכם. כלומר שבהתעסקות במצוות שאין להם שייכות לחגיגת היו"ט כגון צדקה וכדומה, לא יקיים בזה האדם את החלק של לה', וכמו כן בחלק ה'לכם', התעסקות בסידור ענייניו או קריאת סיפורים וכדומה, אין בזה קיום של 'לכם' כיון שאין בכך כל צורה של עשיית היו"ט, אלא חלק הלה' מתקיים רק על ידי תפילות של יו"ט וכן על ידי אמירת הלל ופסוקי זמירות ושירות ותשבחות לה', וכן בעסק התורה. ובחלק ה'לכם' היינו דווקא בסעודה וכדומה, שהוא כבוד היום ושמחת החג.

ועוד נראה שמה שאמרו בגמרא על החלק לה' 'יושב ושונה', היינו דווקא ששונה הלכות יו"ט, כי בזה מקיים את עבודת ה' של היו"ט, אולם אם לומד שאר חלקי התורה אין בזה קיום של עשיית היו"ט לה'.

וכן משמע בגמרא ביצה שם - 'מעשה ברבי אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב'. משמע שקיום הלה' הוא דווקא על ידי לימוד הלכות יו"ט.

ופשוט דהיינו הן בהלכות יו"ט הכלליים, והן בהלכות אותו החג שעומד בו, הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת. אמנם אם ילמד בפסח הלכות לולב אין בזה קיום של עשיית היו"ט, שאין זה מענייניו של יום, ובוודאי שלא דווקא הלכות אלא מקיים זאת גם אם דורש באגדות מענייני היו"ט.

וכן משמע להדיא בשו"ע הרב (סימן תקכט

צורת החלוקה בין לה' ולכם

איתא בגמרא - 'תניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה, או יושב ושונה, רבי יהושע אומר חלקהו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש, ואמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר 'עצרת לה' אלוקיך', וכתוב אחד אומר 'עצרת תהיה לכם', רבי אליעזר סבר או כולו לה', או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חלקהו, חציו לה' וחציו לכם'. ואיתא שם - 'אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא וקראת לשבת עונג' (פסחים סח: וכע"ז ביצה טו:).

ובירושלמי מבואר חלוקה זו לגבי שבת. 'תן חלק לתלמוד תורה. וחלק לאכול ולשתות' (שבת פרק טו הלכה ג).

והנה במה שאמרו 'חלקהו - חציו לה' וחציו לכם', נראה פשוט שאין הכוונה שיחלק רק את היום, או שיחלק את שניהם בין היום והלילה שאחד מהם יהיה לה' והשני לכם, אלא הן היום והן הלילה כל אחד בפני עצמו צריך להיות בו שני החלקים לה' ולכם, וכמו שחובת הסעודה שהוא מטעם 'מקרא קודש - קדשהו במאכל ובמשתה' (תורת כהנים אמור יב, יב) בעינן הן ביום הן בלילה.

וגם פשוט שמה שאמרו 'חציו לה' וחציו לכם', אין הכוונה בדווקא חלוקה לשני חצאים, אלא הכוונה שחלק מהיום יהיה לה', וחלק מהיום יהיה לכם, וכן כתב בספר 'שפת אמת' (ביצה שם) - 'אין שיעור בדבר אלא שצריך שיהיה גם מזה וגם מזה', [ותמה על האחרונים שמשמע מהם שצריך בדווקא חציו]. וכן איתא בפמ"ג (אשל אברהם סימן רמב סק"א), ואכן בירושלמי אין הלשון חציו אלא 'תן חלק'.

בקונטרס אחרון) שצריך דווקא לעסוק בהלכות יו"ט או בענייני אגדות של יו"ט זה.

אמנם נראה שכל זה הוא רק לגבי יו"ט, אבל בשבת קודש, כל מה שילמד בתורה, הוא מקיים בזה את חלק לה', והטעם מכיון ששבת קודש הוא יום ה' המיועד להתעסק בו בעניינים של כבוד ה' וכלשון התפילה 'תעלה וישב על כסא כבודו'. וכשלומדים את תורת ה' הוא גם התעסקות בכבוד ה', שהרי כל מה שלומדים בתורה הוא חכמת ה'. [וסימן לדבר מה שאמרו בגמרא 'לכו'ע' בשבת ניתנה תורה].

ואכן במזמור 'השמים מספרים כבוד א-ל', החלק הראשון של המזמור מתאר את ההתבוננות בבריאה לראות על ידי זה את כבוד ה', והחלק השני מאריך בשבח התורה שהוא אופן נוסף יותר נעלה לראות על ידי זה את כבוד ה'. וכלשון האבן עזרא בביאור הכתוב (שמות כ, ט) 'זכור את יום השבת לקדשו וגו' ויום השביעי שבת לה' אלוקיך' - 'והנה השבת ניתנה להבין מעשה ה' ולהגות בתורתו'.

ברכת ההפטרה בשבת ויו"ט

ובזה יבואר מה שתמהו האחרונים, על מה שבברכות ההפטרה מברכים 'מקדש השבת', ובשלמא במועדים שממצות המועד לקרות 'בענייניו של יום', כדאיאת במשנה - 'שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל - מצוותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו' (מגילה לא), ועל כן מתאים ברכת 'מקדש ישראל והזמנים', אולם בשבת הרי תקנת הקריאה אינו מצד קדושת היום, אלא הוא מצד התקנה שלא ילכו שלשת ימים בלא תורה, כדאיאת בגמרא - 'עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו שלשה ימים בלא תורה' (בבא קמא פב). אלא מכיון שבשבת יש יותר פנאי וגם הוא יום מקודש, קבעו לקרות בו שבעה קרואים, ואם כן מה מקום יש לברך 'מקדש השבת'. אמנם לפי מה שנתבאר שמצורת עשיית השבת לה' היינו גם עסק התורה אפילו בלימוד שאינו מהלכות השבת, א"כ על ידי קריאת התורה מקיימים בזה עשיית השבת לה'.

ומבואר שפיר שמברכים על קריאת התורה וההפטרה 'מקדש השבת'.

והנה בברכה זו כוללים הן את קריאת התורה, והן את קריאת ההפטרה, והן את עבודת התפילה - 'על התורה ועל העבודה ועל הנביאים'. שלכאורה הדבר צריך ביאור מה שייכות ענין 'העבודה' לברכה זו שקבעו על התורה ועל הנביאים, ולפי מה שנתבאר אתי שפיר שכיון שתיקנו ברכה על התורה ועל הנביאים מצד שבהם מתקיים עשיית חלק לה' של השבת והיו"ט, על כן כוללים בזה גם את העבודה דהיינו התפילה שגם על ידה מקיימים את חלק לה' של השבת והיו"ט.

נעימות ושירים בתפילה ובסעודה

והנה מרהיטת לשון הפוסקים משמע שבשבת ויו"ט צריך להתעסק רק או בלה' או בלכם, ואין לעסוק בהם בשום דבר אחר שאינו מענייני השבת והיו"ט. ועיין מה שכתב המהרש"ל ב"ים של שלמה' שיש למנוע מהחזנים מלהאריך בניגונים בשעת התפילה כי אין בזה לא לה' ולא לכם (והובא במגן אברהם ובמשנ"ב סימן תקכט). והוא דבר מחודש, כי לכאורה כוונת הגמרא שכאשר בא האדם לקיים מצוות היום יכול לקיימו גם בענייני לה' וגם בענייני לכם, ולא שיהא אסור לאדם לפנות עצמו ביום זה לעניינים שאין בהם לא לה' ולא לכם. וצ"ע.

ובנוגע למה שכתב היש"ש לגבי ניגוני החזנים, עיין בשו"ע הרב (סימן תקכט סעיף י) שכתב, שעכשיו שמאריכין החזנים בניגונים אין זה בגדר לה' אלא הוא 'לכם'.

ולכאורה כפי אופי השירה בסדר התפילה המקובל בזמננו, נראה שמה שאנו משרורים בעת התפילה בנעימות ובשירים היינו לה' וכעין שירת הלוויים שהוא וודאי עבודת ה', והרי פסוק מפורש 'שירו לה' שיר חדש' (תהילים קמט), ואם כן השירה שבתפילה היינו 'עשיית יו"ט לה'', אבל השירה שבעת הסעודה, בזה יש כמה סוגים, שהזמירות ותשבחות כגון 'ק-ה רבון' ושאר פסוקי שבח לה', הרי הם קיום מצוות לה'. אולם אם משרור ניגונים ונעימות סתמא כחלק מהסעודה, לעטר פתורא בנעימות לכבוד שבת ויו"ט, הוא בגדר 'לכם'.

אשרי כל חוסי בו

הבטחון - לא להתיימשך מן הרחמים

ועיין ב'שערי תשובה' לרבינו יונה (שער ג אות לב) שמנה מצות הבטחון למצות לא תעשה, בין האזהרות התלויות בלב - 'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם' (דברים ז, יז). 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם' (שם כ, א). 'הזהרנו בזה, שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים פה, י) אך קרוב ליראיו ישעו, וכן כתוב (ישעיה נא, יב) מי את ותיראי מאנוש ימות'.

ועיין בספר 'חרדים' שהביא דבריו במנין המצוות (פרק כא מצוה לא), בלשון זה - 'הזהרנו בזה שאפילו יראה האדם הצרה קרובה, לא יתיימשך מן הרחמים, אלא יקוה ישועות ה'".

ואם כי בכל זאת קיים חשש שסכנה זו תתמשש, כי שמא רצון ה' להביא עליו איזו עונש, הרי אין חששו נובע מכך שהסיבה היא שתגרום הסכנה, או מחמת שיקום עליו איזה אויב, שהרי כל אלו אינם יכולים לשנות מאומה במה שיועד לו. אלא כל פחדו הוא שמא מחמת חטאיו יהיה ענשו מאת ה' שיבואו עליו שונאים, וכפי שאמרו חז"ל על יעקב אבינו - 'וירא יעקב מאד ויצר לו'. ופירשו חז"ל - 'שמא יגרום החטא'. 'דרכי יעקב בר אידי רמי, כתיב והנה אנכי עמך ושמרתוך בכל אשר תלך, וכתיב וירא יעקב מאד, אמר שמא יגרום החטא' (ברכות דף ד. ד.). ולמרות שתמיד קיים החשש של שמא יגרום החטא, בכל זאת כל התייחסותו אל הסכנה היא במבט שונה לגמרי, וכל יראתו אינה אלא יראת ה' טהורה שמא נחרחך מאתו ויגרום החטא לעונש.

ובגמרא - 'תנו רבנן, מעשה במקום אחד שהיה ערוד, והיה מזיק את הבריות, באו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא, אמר להם הראו לי את חורו, הראוהו את חורו, נתן עקבו על פי החור, יצא ונשכו ומת אותו ערוד, נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש, אמר להם, ראו בני אין ערוד ממית, אלא החטא ממית' (ברכות לג.). וכיון שהכל נתון ביד ה' ובידו לשנות הכל ברגע קטן, הרי אין הסיבות גורמות לייאש את האדם, כי

המאורעות אינם סיבה לפחד

אחד התוצאות החשובות והניכרות של החיים על פי 'מידת הבטחון', הוא שהבוטח חי חיים של רגיעה ושלווה, כי אינו חושש ממקרים ואינו ירא מפחד פתאום.

ואין זה משום שהוא מובטח שלא תבוא אליו כלל רעה לעולם, שהרי לא הובטח על כך, [ומעשים בכל יום יוכיחו]. אלא שעצם הידיעה כי ה' הוא המנהיג והוא המכוון את כל העניינים, וכל אשר נעשה בעולם הוא רק ממנו ית"ש, מביא לנפשו שלווה גדולה. כיון שיודע בבירור ששום בריה אינה יכולה להזיק לו, אם לא ציוה ה'. וכן לא יקרהו שום מקרה אם לא הכינו והזמינו מלך העולם.

ונתבארו הדברים בתמצית מזוקקת בדברי מרן החזון איש בספרו 'אמונה ובטחון' (פרק ב) - 'וכאשר האדם נפגש במקרה זה, אשר לפי הנהוג שבעולם צפויה אליו סכנה מדרכי הטבע, לפחדו מטבעת העולם, וקשת רוחו ירפהו מלזכור שאין המקרה אדוניה לנו, ושאין מעצור לה' מלהושיענו ולהכין מסבבים שיחליפו את כל המסובבים, וההבלגה בשעה הקשה הלוז, ולהשרות בקרבו את האמת הידועה, כי אין כאן לפניו שום פגע רע מיד המקרה, רק הכל מאתו יתברך, בין לטוב בין למוטב, ואשר שורש אמונתו מפיגה פחדתו, ונותנת לו אומץ להאמין באפשרות ההצלה, ושאין לפניו נטיה לרעה יותר מנטיה לטובה, ענין זה יקראוהו מידת הבטחון'.

דהיינו שהבוטח יודע וזוכר תמיד, כי הסיבות הגורמות הסכנה, אינן מקרבות את הדבר יותר מאשר בלי הגורמים הנראים לעין. וכמו שאמר יהונתן לנערו נושא כליו כאשר בא להלחם לבדו בפלשתים - 'כי אין לה' מעצור להושיע ברב או במעט' (שמואל א, יד). כי מה שנזדמנו הגורמים אינו סיבה לוודאות הסכנה. ומאידיך גם כשאין עדיין סיבות מזומנות לפניו, בכל רגע יכול לבא עליו הסכנה, וכדכתיב - 'אשרי אדם מפחד תמיד' (משלי כח, ד.). וכתיב - 'אל תירא מפחד פתאום ומשוואת רשעים כי תבא' (שם ג, כה). והצדיק אינו שאנן גם כשאין סיבות, אלא תמיד פחד ה' עליו. ומאידיך גם בעת הסכנה אינו אובד עשתונותיו, אלא בוטח על ה' אלוהיו.

עדיין בידו להטותו על ידי שישב בתשובה וירבה בזכויות וכן על ידי תפילה, שיעורר רחמים להסיר העונש מעליו, וכמו שאמרו חז"ל במאמרו של חזקיהו המלך לישיעה - 'כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים' (ברכות י). והיינו כאמור, כי מה שנסתב סיבות שונות כגון חולי מסוכן וחרב חדה, אינו מהווה סיבה לעכב את הרחמים, וברצון ה' יסתלקו סיבות אלו כמו אלמלא היו הסיבות.

הבוטח אינו תולה יהבו בסיבות

כמו כן יש הבדל בגישתו ובפעולותיו של הבוטח, כאשר מתרגש ובא מצב של סכנה ח"ו. שמאחר שרואה את הדברים במבט הנכון, הרי אף שמקדם את פני הרעה בהשתדלות הראויה, אך עיקר ההשתדלות שלו הוא בענין התפילה והתחנונים, וימהר ויחיש לחזור בתשובה ולבקש סליחה ומחילה כדי לבטל את החטא שהוא הגורם כל הסכנה, ומוסיף ומרבה זכויות למצוא חן בעיני ה', וכן מתחזק בתפילה ובקשה מאת ה' שיושיעו מצרתו. ואינו רואה את תקוותו בהשתדלות ובסיבות שהכין להצלה, אלא סברו ותקוותו הוא על ה' שיחיש לו ישועה. 'מקוה ישראל מושיעו בעת צרה' (ירמיה יד, ח).

ובלשון החזו"א - 'גם עילות של ההצלה שטבעת בני האדם להשתדל בהן, משתנות אצל הבוטח, כי תחת לרדוף אחר נדיבים ושרים ולבקש תחבולות שוא, יפשפש הבוטח במעשיו ויפנה את לבו לתשובה תפלה וצדקה להעביר רוע הגזירה'.

ועל זה כתיב - 'שבתי וראה תחת השמש כי לא לקלים המרוץ, ולא לגבורים המלחמה, וגם לא לחכמים לחם, וגם לא לנבונים עושר, וגם לא ליודעים חן, כי עת ופגע יקרה את כלם' (קהלת ט, יא).

ועיין בספר שערי קדושה למהרח"ו (חלק א שער ו) - 'יקנה מידת הבטחון באמת, כי עיניו על כל דרכי איש, לתת לו כדרכיו. ואין מעשיו וגם תחבולותיו מעלין ומורידין כלל, כי לא לקלים המרוץ (קהלת ט, יא), וישליך יהבו עליו, וכמו שאמרים (תפילת ר"ה) אשרי איש שלא ישכחך, ובן אדם יתאמץ בך, כי דורשיך לעולם לא יכשלו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך'.

ועיין מה שכתב בענין זה בליקוטי מאמרים מבעל 'בית הלוי' (בית הלוי על התורה עם הוספות מכת"י -

ירושלים תשנ"ו) - 'וגם בעת אשר שלט האדם באדם לרע חלילה, יבין כי הכל מאתו יתברך ואין האדם ההוא רק השבט אשר בו מעניש להחייבים, וכמאמר הכתוב 'אשור שבט אפי' (ישעיה י) וכתיב עוד שם 'היתפאר הגרון על החוצב בו'. וא"כ כשהאדם מבקש אז תחבולות ומתחנן לרודפו ואינו נותן ללבו לבקש מאת ה', הרי זה דומה למוכה שבוכה ומרבה תחנונים להשבט והמטה, ואין לך פתיות גדול מזה. וכמאמר הכתוב 'ארם מקדם ופלשתים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה גו' והעם לא שב עד המכהו (רש"י - עד הקב"ה, שהוא מביא עליו המכות האלה) ואת ה' צבקות לא דרשו' (שם ט) והבקשה להשבט לא יועיל, וכן בענין מזונותיו של אדם כל יגיעתו והשתדלותו לא יועילו לו מאומה להעדיף על הנגזר לו, וכמאמר הכתוב 'ולא העדיף המרבה והממעיס לא החסיר', והמן היה סימן לדורות כי ההשתדלות לא יועיל כלל להרבות לו'.

וכן כתב רבינו יונה (משלי ג, כו) - 'אמנם בבא הצרה, מדעתו כי הכל ביד השי"ת וכו' פני לבבו מועדות אל השי"ת וכו' ולא ישים לבו לפחד המכה, ויוסיף יראה לה' ותקוה ותוחלת אליו, כדכתיב (ישעיה י, כ) והיה ביום ההוא, לא יוסיף עוד שאר ישראל ופליטת בית יעקב להשען על מכהו, ונשען על ה' קדוש ישראל באמת'.

התודה והברכה ל'דידנו הנכבדים מתומכי מכונו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב ל'דידנו הנכבד,
מחשובי אברכי קהילתנו
הרב אהרן זאב חשין שליט"א
לרגל נישואי הבן

ברכת מזל טוב ל'דידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב אליהו קלפהולץ שליט"א
לרגל אירוסיה הבת

ברכת מזל טוב ל'דידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב אפרים שוטלנד שליט"א
לרגל הולדת הבת

ושמחתם לפני ה' אלוהיכם

מכון "כתבי בן מלך" שמח לבשר לציבור הלומדים ושומעי לקחו של רבינו הגדול זצלה"ה על הבשורה הטובה בהוצאתם לאור עולם של שתי מתנות טובות מבית היוצר של רבינו:

- א. חלק נוסף בסידרת בן מלך על התורה - דברים א'
- ב. הקטלוג המאוחד והמורחב של שיעורי השמע [שיעורי ליל שישי אברכים מכל השנים (תשל"א - תשע"ח)] ממופתח ובחלוקת נושאים מחודשת.

הספרים יובאו בעז"ה לפני הציבור במעמד היארציית ט"ז מרחשוון הבא עלינו

הכונו! למעמד האדיר

לרגל יום היארציית הרביעי להסתלקות רבינו הגדול בעל ה"בן מלך" זצלה"ה ביום ט"ז מרחשוון תשפ"ג פרטים יבואו

בברכת התורה
הנהלת המכון

ג.ב. לאחר היא"צ יהיה ניתן להשיג את הספר אצל נציגי המכון

בחסות

בית שלום
בית שולם
בית שולם

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com